

clòpia com una barraca', forma ben interessant, de la qual però no tenim cap altra notícia.

Noranger, noranjat, V. naranja Noranta, norantè, norantejar, norantena, noranti, V. nou '9' Nord, nordejar, nord-est, nòrdic, nord-oest, V. sud No-re, V. no Norella, V. oronella (ORENETA) No-res, no-res-manco, no-res-menys, V. no Nòria, V. nora II

NORMA, pres del ll. *norma* id. □ 1.ª doc.: 1371,¹⁰ JMarc, § 446.

Després en Eiximenis: «en tota part e manera tenir norma d'honestat» (*Prosis*. II, 40, *EntreDL* I, 175) i «alscuns són que cascan any muden norma de vestir» (*Terç, DAG.*); *AlcM* duu altres exemples de la 2.ª meitat del S. xv (Pero Martínez; *Spill*, 3792; *Procés Viudes Donz.*); a més, en 1502, en autor mall. Gaspar de Verí (JMBover, *BiEscrBal.* II, p. 502.23.5); segons *DAG.* l'expressió *norma e regla* era usual en els Ss. xv-xvi. En francès *norme* apareix ja devers 1170, però és rar abans de fi S. xv, en castellà evidentment no abans del començ del S. xvii.

DERIV.: *Normal* [Lab. 1839], imitat del fr. *normal* [1759]; el ll. tardà *normalis* era només un terme geomètric; *normalista*; *normalitat* [Lab. 1888]; *normalitzable*, *normalització*, *normalitzar*; *normalment* [Lab. 1888]; *normatiu*, *normativament*; *normista*; per a *anormal*, V. ANOMAL.

Enorme [1371, JMarc, § 447; 1391 (*DAG.*); 1391 (*AlcM*), 1448 (*Aràdis* II, 47); 1502; 2 variant *innorme* (Villena, *Vita Chr.*, *DAG.*), *inorme* en *Eximplis e Mir.* II, 242], del ll. *enormis* id. *Enormitat* [*inormetat* 1424; com a 'falta o crim enorme' en *Spill*, 6976]; 3 *enormement*; *enormíssim* [c. 1610, Bruniquer, *Rúbriques* v, 5].

1 *Dag.* va llegir *enorme*, Griera en la seva ed. duu *enuorme*. — 2 Apareix en una poesia del mall. Jordi Miquel Alber en el sentit de 'ric, sumptuós': «Menyspreant los trajos - y vestirs *enormes* / Burell elegireu - per rica divisa / Vermell en lo dintre - fins en la camisa / Per tenir los hàbits - al viure conformes» (en JMBover, *BiEscrBal.* I, p. 8b). — 3 «Tornes a beure / Lo vomitat, / *Enormitat*, / Fer vols com goç, / Vell tossegoç ---» (6976).

Norri, V. orri

NÓS, del ll. *nōs* id. □ 1.ª doc.: orígens de l'idioma.

Com a pronom tònic equivalent de *nosaltres* en funció de subjecte i de règim és corrent en el S. XIII: és l'única forma en *Hom d'Organyà*,¹ però en Ramon Llull ja alterna amb la forma reforçada *nosaltres*;² perd continuament el terreny enfront d'aquest durant el S. XIV i si bé el purista Bmetge sembla preferir-lo encara³ en el S. XV se'n troben només alguns exemplers continuament el terreny enfront d'aquest durant tota l'Edat Mitjana,⁵ i modernament continua només en aquesta funció usat per certes autoritats o prelats (com l'arquebisbe etc.), i a més el fan servir els tractadistes o autors quan volen evitar l'efecte rotund d'una

afirmació amb el pronom singular *jo*. Emdemés, ha quedat fossilitzat en l'expressió *nós amb nós* 'entre nosaltres sols, en família',⁶ sovint pronunciat amb una ò oberta poc normal.⁷

Com a pronom àton *nos* es reduïa a 'ns des d'un principi quan venia darrera una vocal,⁸ forma que ha donat lloc a la forma reforçada *ens* que s'usa davant verbs en general, essent limitat *nos* a la posició darrera verb acabat en una consonant o -y. Una forma vulgar *mos* és molt estesa en tot el domini i es deu a la influència de *me*, atès que normalment el que usa la forma plural *nos* és una persona sola. A més, en gran part del País Valencià, incloent-hi la capital, els reflexius es fan a base de *se* (*es*) en totes les persones del plural i així hom diu *nosatres es llavem o llavem-se*, a més de *mos llavem*, veg. M. Sanchis Guarner, *Gram. val.*, §§ 286 i 284, pp. 232, 231.

DERIV.: *Nostre*, -a [*Hom. d'Organyà*: «el màs clamave mercé a *Nostre* <Seinor>» (4v4);⁹ Llull etc.], de *NOSTER*, -TRA, -UM id. Durant la segona meitat del S. XIV esdevé corrent la forma *nostro(s)* en el masculí.¹⁰ Alart (*InuLC*) duu molts exemples dels documents rossellonesos: 1358 «per nós e ls *nostros*», 1369 «tots *nostros* béns», 1386 «vos serà manat per lo Governador o per lo procurador *nostro* en los dits comtats», encara altres exemples de 1380, 1386, 1419, 1514 i d'altres d'alguns textos literaris. *DAG.* inclou aquest exemple d'Eiximenis, *Llibre d'Àngels*: «Los sants àngels són *nostros* consoladors» i *AlcM* té d'altres de Genebreda i ACanals, i el trobem també en *Filla Constantí*, *NCL*. XLVIII, 70. La -o es devia al mateix fenomen d'assimilació vocàlica que va produir *more > moro, monge > monjo; en el plural la terminació -os resultava particularment avantatjós pel fet de permetre una distinció clara entre el masculí i el femení que tenien la mateixa forma de *nostres* (per la mateixa causa el llenguatge va formar el masculí *nosaltros* de *nosaltres*, veg. infra).¹¹

Al costat de *nostro* hom va fer una variant *nòstron* amb -n final evidentment per la simetria fonètica de *mon* com ho ens explica *AlcM* (s'ha dit també *vostron*). Aquesta variant comença a fer-se freqüent des de la segona meitat del S. XV:¹² *AlcM* dona exemples d'*Eximplis e Mir.* II, 322, i de 1461 (*CoDoACA* XIV, 37.47), 1477, 1520 etc.; figura a més en una carta de 1484 (*Epist. Segle XV, NCL*. IX, 37.17), en doc. ross. de 1602 (Calmette, *RLR* LXII, 284); «el *nòstron* bé» (doc. de 1634 de Barcelona, *DAG.*), i *nòstron* modifica mots com *pare* i *germà* en escrits de Tarragona del S. XVII (*DAG.*); el trobem a més en *Rond. de Rond.* (València 1776): «*nostron* bon oncle» (p. 41; un altre ex., p. 25);¹³ un exemple del pl. *nòstrons* en Serramer, *Gènesi* 49. Avui dia segons *AlcM* *nòstron* s'usa encara entre la gent vella mallorquina anteposat a noms de parentesc com *germà, pare (nòstron pare, nòstron germà)*,¹⁴ igual que en el cas dels possessius àtons *mon, ton, son*; d'altra banda, *nostro* continua en el dialecte balcar en general i parts del dialecte central.¹⁵

Nostrat, -da 'de la nostra terra o pàtria', 'indígena'